

نقد و بررسی
زمینه‌های سیاسی و اجتماعی
در فرآیند دولت‌سازی افغانستان
در دوره طالبان و پسا طالبان

جله خندق
دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

دانش گستر حقیقت

۱۳۹۷

سرشناسه	: خندق، نجله، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: نقد و بررسی زمینه‌های سیاسی و اجتماعی در فرآیند دولت‌سازی افغانستان در دوره طالبان و پساطالبان/ نجله خندق.
مشخصات نشر	: تبریز: دانش گستر حقیقت، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۴۹ ص.
شابک	: 978-600-7898-20-8 - ۲۵۰۰۰۰ ریال.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: دولت‌سازی - افغانستان
موضوع	: Nation-building--Afghanistan
موضوع	: دولت‌سازی - افغانستان -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.
موضوع	: Nation-building--Afghanistan--History--20th century
موضوع	: افغانستان -- تاریخ -- ۱۳۸۰.
موضوع	: Afghanistan--History--2001
موضوع	: افغانستان -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴
موضوع	: Afghanistan--politics and government--20th century
رده‌بندی کنفره	: DS ۷۱/۴
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۸/۱۰۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۴۹۰۹۰

عنوان

نقد و بررسی زمینه‌های سیاسی و اجتماعی
در فرآیند دولت‌سازی افغانستان در دوره طالبان و پساطالبان

نویسنده: نجله خندق (دانشیار دانشگاه تربیت مدرس)

ناشر: دانش گستر حقیقت

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۷

تعداد صفحه: ۳۴۹ صفحه رقعی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۸ - ۲۰ - ۷۸۹۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

شماره تلفن تماس ناشر ۰۹۱۴۴۱۳۲۹۴۰

nashrehaghighat@gmail.com

فهرست

۷	یادداشت ناشر
۹	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
۲۹	فصل اول: معرفی مختصر افغانستان تا ظهور طالبان
۳۲	خط دیورند
۳۶	سلطنت شاه امار الله خان
۳۹	سلطنت محمد ظاهر شاه
۴۱	سردار محمد داوود خان
۵۳	انقلاب ثور
۶۷	اشغال افغانستان توسط اتحاد جماهیر شوروی
۹۸	گروه‌های جهادی در زمان تهاجم اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان
۱۰۳	اوضاع داخلی افغانستان پس از خروج نیروهای اتحاد جماهیر شوروی
۱۱۲	ضعف مدیریت سیاسی مجاهدین و جنگ‌های داخلی
۱۳۵	فصل دوم: چگونگی ظهور جنبشی به نام طالبان
۱۴۳	عوامل بین‌الملل
۱۶۶	سیاست آمریکا
۱۷۴	اسامه بن لادن

فصل سوم: نقش تحرک‌های قومیت - مذهبی - زنان و اقتصاد در افغانستان.....	۲۰۷
قومیت.....	۲۰۷
پشتون‌ها.....	۲۱۴
تاجیک‌ها.....	۲۱۵
هزاره‌ها.....	۲۱۷
قرزلیان.....	۲۱۸
ازبک.....	۲۲۰
ایماق.....	۲۲۱
ترکمن‌ها.....	۲۲۲
بلوچ‌ها.....	۲۲۳
نیازی‌ها.....	۲۲۴
نورستانی‌ها.....	۲۲۴
کورچی‌ها یا چادر نشینان.....	۲۲۵
دیگر اقوام.....	۲۲۵
مذهب.....	۲۲۸
مذهب حنفی.....	۲۲۹
مذهب تشیع جعفری.....	۲۳۰
اسماعیلیه.....	۲۳۱
وهابیت.....	۲۳۲
وضعیت زنان در دوره طالبان.....	۲۳۶
اقتصاد و تجارت مواد مخدر.....	۲۵۱
فصل چهارم: تبیین سیاست خارجی افغانستان در دوره طالبان.....	۲۶۵

فصل پنجم: سقوط طالبان و دوره پساتالبان ۳۰۱

سقوط طالبان ۳۰۱

پساتالبان ۳۱۳

فصل ششم: نتیجه گیری ۳۳۳

www.ketab.ir

پیشگفتار

روابط بین دولتها و ملتها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. امروزه، در سطح جهان، مردم به جوامعی تقسیم شده‌اند که در محدوده‌های خاص جغرافیایی به نام کشور زندگی می‌کنند.

کشورهای مستقل در نظام بین‌المللی به‌عنوان مهمترین رکن نظام تلقی می‌شوند. دولتهایی که عنصر اصلی تشکیل‌دهنده نظام جهانی امروزی هستند، بر مبنای دولت‌های ملی عمل می‌کنند که خود به‌عنوان پدیده‌ای نوین مطرح می‌باشند.

روابط بین ملتها برای رفاه اقتصادی، صنعتی و امنیتی از طریق دولتها انجام می‌گیرد. روابط دولتها نیز متأثر از عوامل داخلی و نظام بین‌المللی بوده که شامل ایدئولوژی، تجارت ملی، نیازهای داخلی و ساختار نظام بین‌المللی می‌باشد.

افغانستان، اگرچه به‌عنوان یک کشور و یک ملت دارای تاریخ جدید است؛ اما این سرزمین از لحاظ قدمت تاریخی، یکی از کهن‌ترین کشورهای جهان به‌شمار می‌رود. سرزمین افغانستان امروزی بدلیل قرارگرفتن در مسیر جاده ابریشم محل پیوندگاه تمدن‌های بزرگ جهان بوده و در طول قرن‌ها، قشرهای پیاپی از هویت‌ها، فرهنگ‌ها و باورهای سرزمینی را که امروزه

افغانستان نامیده می‌شود، بازشناسانده‌اند. این موقعیت مهم و حساس ژئواستراتژیکی و ژئوپولیتیکی افغانستان در شکل دادن موزاییکی غنی از فرهنگ‌ها و تمدن‌های بزرگ همچون ایرانی، یونانی، بین‌النهرینی و هندی در این کشور نقش مهمی داشته‌است و میراث فرهنگی باستانی این کشور را ترسیم می‌کند. بنیاد و زیر بنای اصلی کشور افغانستان ضعیف می‌باشد که از علل مهم آن وضع جغرافیایی و حوادث تاریخی و وجود اقوام مختلف بوده است.

افغانستان دارای اقوام مختلفی که مهم‌ترین آنها پشتون، تاجیک، هزاره، ازبک و ترکمن می‌باشد. افغانستان یک جامعه قبیله‌ای است و شاه به‌طور سنتی نماد وحدت ملی محسوب می‌شد. در قرن هشتم مسلمانان در افغانستان پیروز شدند و اسلام دین رسمی مردم افغانستان شناخته شد. ۹۹٪ مردم این کشور مسلمان می‌باشند. زبان رسمی مردم افغانستان فارسی دری و پشتو می‌باشد. یونسکو در ژانویه ۲۰۱۶ اعلام کرد که فقط ۸.۲ درصد مردم کشور افغانستان باسواد می‌باشند.

افغانستان از منابع طبیعی غنی‌ای همچون نفت و گاز برخوردار است. افغانستان به‌صورت یک کشور کشاورزی ماقبل دوران صنعتی باقی مانده است و فعالیت اقتصادی جدید بی‌نهایت ناچیز است. پس از کشاورزی و دامداری کار عمده‌ی مردم افغانستان صنایع دستی و تجارت می‌باشد. بیکاری، یکی از عوامل مهم سقوط دولت‌ها در کشور افغانستان می‌باشد.

افغانستان در طول تاریخ گلوگاه یورش مهاجمین و جهان‌گشایان بوده که

ردپای آن‌ها هنوز در گوشه و کنار این سرزمین دیده می‌شود. افغانستان میان دو قدرت بزرگ روسیه و انگلیس قرار داشت، پدیده‌ای که تا حد زیادی سرنوشت تاریخی مردم کشور افغانستان در سده قرن نوزده و نیمه نخست قرن بیستم رقم‌زده بود. روسیه، نخست روسیه تزاری و سپس هم روسیه شوروی، بازیگر بزرگترین روندهای سیاسی در کشور افغانستان بوده است.

نمی‌توان گفت که نیروی اشغال‌گر شوروی وارد افغانستان شدند و بر شهرها مسلط گردیدند. روابط ایران و افغانستان در حال شکل گرفتن بود که دو حادثه وضع را عوض کرد. سقوط داوود در سال ۱۹۷۸ م و هیاهو و آشوب در ایران که انقلاب ایران را به جوش آورد. رابطه ایران و افغانستان به دلیل ایجاد سد هیرمند توسط افغان‌ها، تیرگی گرانیده بود، اما به خاطر کمک‌های مالی ایران به افغانستان پس از حمله اتحاد جماهیر شوروی به این کشور رابطه این دو کشور بهبود یافت. نفوذ ایران در افغانستان افزایش یافت و در نتیجه آن از نفوذ شوروی کاسته شد.

افغانستان در سال ۱۹۷۹ م از طرف دولت‌های مترجمند روسیه مورد تجاوز واقع شده بود در سال ۱۹۸۰ م یک نیروی مزدجانش، چریکی به نام مجاهدین در این کشور شکل گرفت که توانست شجاعانه در مقابل رژیم اشغالگر شوروی به مبارزه بپردازد و مردم افغانستان با همه ترس و بدون بهره‌برداری از امکانات در مقابل روس‌ها قد علم کردند و سرانجام توانستند روس‌ها را در سال ۱۹۸۹ م شکست داده و از کشور خود بیرون برانند و رژیم کمونیستی ۱۴ ساله را شکست دهند اما به دنبال آن جنگ‌های داخلی پس از

خروج شوروی، بی‌ثباتی سیاسی، ناتوانی رهبران گروه‌های جهادی افغانستان در استقرار یک دولت فراگیر و تمایل برخی از این گروه‌ها به اعمال سلطه بیشتر بر دولت مجاهدین و از همه مهم‌تر نقاط ضعف مجاهدین بود که مانع تشکیل یک دولت ملی در افغانستان شد، عوامل فوق زمینه را برای ظهور طالبان در اکتبر سال ۱۹۹۴ م فراهم کرد و باعث تضاد در میان گروه‌های مسلمان، بدبین شدن جهانیان نسبت به دین اسلام، ایجاد چندین جنگ و کشتار هزاران انسان شد و معادلات جهانی را نیز به سهم خود بر هم زد.

اندیشه سیاسی طالبان بازتاب دقیق اندیشه‌های سلفی گری بود. البته نباید نقش نظام بین‌الملل را در ظهور طالبان و داعش نادیده گرفت. متأسفانه به دلیل دسیسه‌های دشمنان اسلام و فساد و پلشتن بشر از حد آنها، جهان اسلام در سه چهارم قرن اخیر شاهد رشد مذاهبی هم‌چون سلفی گری بوده است. ضمن اینکه تولید چنین اندیشه‌هایی برای بدجلوه دادن اسلام و شکاف میان مسلمانان از برنامه‌های درازمدت دشمنان اسلام است.

روح آزاد منشانه ضد استعماری مردم ديار افغانستان می‌باشد که دارای تاریخ باشکوهی با آیین‌های غنی فرهنگی و دینی و جنگ‌های پیروزمند برای نیل به آزادی که غرور ملی برای مردم افغانستان به ارمغان آورده و ضامن هویت آنها می‌باشد، حتی طالبان که آیین‌ها و اعتقادات آنان از مفهوم دولت و ملت آن‌گونه که جهت‌گیری اعتقادی آنان نشان می‌دهد، فاصله بسیاری دارد، مرزهای ملی این کشور را حفظ کردند و افغانستان را در درون مرزهای ملی خود معرفی کردند. به علاوه نمونه‌هایی چون قدرت، سرعت و کارایی که

طالبان در تولید تریاک از خودنشان دادند و اعمال قدرت گسترده نظارت بر، کشت تریاک این امر را به ثبوت رساند که به شیوه‌ای پیش از عصر مدرنیسم این کشور دارای حاکمیت است و حکومتی در آن وجود دارد. افغانها در طول تاریخ برای آزادی کشور خود در برابر بیگانگان به جنگ و مبارزه پرداخته‌اند.

بحران افغانستان پیچیدگی خاصی دارد و در طول زمان و مقاطع مختلف نمودهای متفاوتی داشته است. عدم توجه به پیچیدگی بحران افغانستان باعث تحلیل نادرست موقعیت کنونی بحران می‌گردد. اما ضروری است حداقل پنج مقطع مهم تاریخی را به توجیه قرار گیرد:

کودتای کمونیست‌ها و تهاجم شوروی به افغانستان

مذاکرات صلح ژنو و خروج نیروهای شوروی

آغاز درگیری‌های داخلی تا موافقتنامه اسلام‌آباد

شکست توافقنامه اسلام‌آباد و ظهور طالبان

سقوط طالبان و آغاز روند بن

در حال حاضر افغانستان در مرحله‌ای از تاریخ قرار گرفته است که کمک و توجه تمام کشورهای دنیا به‌خصوص همسایگان را می‌طلبد. در افغانستان هنوز نه دموکراسی استقرار یافته است و نه شبه دموکراسی وجود دارد، بلکه دموکراسی صوری تنها ارمغانی است که در دنیای پسا طالبانی به دست مردم این کشور گردیده است.